

Endymion Anthony Johnsonin mukaan

Olen pitkään miettinyt sitä, miten kummallinen yhtäläisyys vallitseekaan säveltäjä Franz Schubertin ja runoilija John Keatsin välillä. Nämä huippulahjakkuudet syntyivät kahden vuoden välein, molemmat elivät etupäässä köyhyydessä, kukoistivat nuoruusvuosinaan, kehittyivät ihmeenomaisesti, loivat merkittävimmät taideteoksensa, kun olivat hiukan yli kaksikymmenvuotiaita ja kuolivat traagisesti, Keats 25-vuotiaana ja Schubert 31-vuotiaana. Schubertin mukaan hänen musiikkinsa tähti oli sama kuin hänen aikalaistensa runoilijoiden, kuten hänen liedlaluissaan asia ilmaistaan; Keats uskoi taas vuorostaan, että jos hän ei olisi ollut runoilija, hän olisi ollut säveltäjä. Hänen ajatuksensa äänneyhdistelmästä runoudessa ovat hyvin lähellä musiikin säveltämisestä. He molemmat kokivat vaikeuksia suurten teostensa luomisessa. He olivat kuin taiteellisten mentoriensa valtaviin saavutusten nujertamia – Schubertille mentori oli Beethoven ja Keatsille Milton. Näin Schubert kuin Keatskin kehittyivät mestareiksi luomaan pienempiä, lyysisempiä kamariteoksia, joista heidät erityisesti muistetaan: laulusarjoja, jousikvartettoja ja oodeja.

Vaikka kummatkin – Schubert ja Keats muistetaan ennen kaikkea hienoista lyhyistä teoksistaan, jälkimmäinen vielä myös itse laatimastaan muistokirjoituksestaan hautakivessään: ”Tässä lepää eräs, jonka nimi kirjoitettiin veteen.” molemmat yrittivät luoda onnistuneesti myös suurempia teoksia. Tästä on todistuksena se intohimo ja sinnikkyys, jolla Timo Leinonen on lopultakin suomentanut Keatsin laajimman teoksen – Endymionin – kokonaisuudessaan kestävämpään muotoon.

Endymion on John Keatsin ensimmäinen pitkä runoelma. Sitä kirjoittaessaan hän oli vasta aloittamassa runoilijan uraansa. Näin tämä runoelma on helppo ymmärtää teokseksi runoilijan oppivuosista. Kysymykset kuten: ”Mitä merkitsee olla runoilija”, ja ”Mitä runoilijan työssä on sellaista, mitä muissa ammateissa ei ole?” olivat hyvin ajankohtaisia nuorelle Keatsille, joka oli samaan aikaan luopumassa avustavan lääkärin ammatistaan ryhtyäkseen runoilijaksi.

Endymionin I kirja johdattelee tähän kysymyksen asetteluun. Endymion on paimenprinssi, joka huomaa olevansa rakastunut runon totuuteen ja kauneuteen mainitsematta mielikuvituksen voimaa. Hän ei tajua, että nämä samaiset voimat ovat rakastuneet häneen. Hänet on tosiasiasa

valittu kuun jumalattaren Cynthian puoliseksi. Cynthia on auringon, terveyden, runouden, lääketieteen ja ennustusten jumalan, Apollon sisar ja tämän sijaishallitsija. Lisäksi Cynthia on aina hyvin salaperäinen rakkauselämänsä suhteen ja tapaa Endymionin suoraan vain unissa ja unelmissa. Näin Endymion vaikka ihaileekin Cynthiaa etäältä, on epävarma siitä, mistä hänen omat tunteensa ovat peräisin ja mitä ne merkitsevät. Ja niinpä hän vaeltaa läpi valtakuntansa metsät, niityt ja vuoret etsiessään molemminpuolisen rakkautensa salaperäistä lähdettä.

Vergiliuksen tarina Aeneaksen matkasta Tuonelaan on ollut mallina II kirjan tapahtumiin. Keats oli nuorena ihailen lukenut Aeneaksen latinaksi. Tässä II kirjassa aloitteleva runoilija johdatetaan maan uumeniin, missä Cynthia katsoo kaukaa alas hänen puoleensa ja tarjoaa hänelle ihanteellisen ja enteellisen kokemuslisän hänen ymmärrykseensä kauneudesta. Cynthia opettaa myös unelmien, myös hyvin eroottisten unelmien kautta, missä kulkee raja toden ja epätoden välillä.

Mielikuvituksen pohjauumenista ylös päästyään Endymion huomaa III kirjan alussa olevansa valtavan meren pohjalla. Meri on täynnä historiallisia jäänteitä ja tallenteita myyttisistä menneiden ajan olennoista. Ne ovat kuin odottamassa jotakuta, joka voisi päästä heihin käsiksi ja ymmärtää heitä.

Endymion uskaltaa ottaa haasteen vastaan ja avaa historiaa näiltä osin. Samalla hän vahvistaa tietämystään menneestä ajasta ja tuntee uudenlaista sympatiaa Kirken erehdyksiäkin kohtaan. Näihin erehdyksiin ovat niin monet ihmiset aikojen kuluessa onnistuneet sotkemaan itsensä.

Näin IV kirjassa hän voi lopulta palaa uudistuneeseen todellisuuteen. Voimaannuttuaan Endymion löytää todellisen kauneuden ja rakkauden maailmasta, joka on täynnä harhoja, petosta ja epätoivoa. Hän on nyt täysin oppinut: Hän ymmärtää, että maallisen rakkauden käytännöt ovat erottamaton osa inhimillistä elämää ja myös sellaisen runoilijan elämää, jonka arvot ovat täysimääräisesti ankkuroituneet todellisuuteen pohjautuvaan maailmaan.

Timo Leinonen aloitti käännöstyönsä vuonna 2021, joka oli samalla Keatsin kuoleman 200. muistojuhlavuosi. Nyt kaikki Endymionin neljä kirjaa ovat käännetty elävälle proosamuotoiseen suomelle. Näin on vältetty vaikeus muuntaa englannin kielellä rakennetut rytmit ja riimit suomeksi. Leinosen käyttämä proosa soveltuu hyvin draamaesityksiin. Tämä on etu, jonka ohjaaja Maaret Perälä on viivytyksettä hyödyntänyt luomalla kolme pienoisdraamaa kolmesta

ensimmäisestä kirjasta. Ne korostavat Endymionin nuoruutta, huumoria ja energisyyttä runollisen muodon määrittämin ehdoin. Näytelmää tukee Keatsin syntymän ja kuoleman tähtimerkkien synnyttämä musiikki ja myös tämän päivän musiikkia nuorempien näyttelijöiden esittämänä. Tämä yhdistelmä olisi varmasti aikaansaanut hymyn runoilijan huulille. Näytelmä on, joka on täynnä innostusta ja mielikuvitusta. Sitä symbolisoi simpukan kuori, joka korvalle nostettuna muuntaa verisuontesi sykkeen äänen, meren kohinaksi. Tässä, ota se, kuuntele, kuuntele...!

Turussa 23.9.2022

Anthony Johnsonin alkuperäisestä tekstistä vapaasti suomennanut: Timo Leinonen